

JOKE
VERWEERD

Stuifzand

MOZAÏEK | ROMAN

Joke Verweerd

Stuifzand

Roman

Derde druk

UITGEVERIJ MOZAÏEK – UTRECHT

I

Christa

Een windvlaag vangt stro en dor blad, zand wervelt over de tegels en valt in de hoek bij de schuur neer. Het waait hier altijd, de wind van zee weet dit vlakke land achter de duinen wel te vinden. Het tulpenveld lijkt de beweging van de golven van de zee overgenomen te hebben. Ik wacht tot de pijn in mijn knie zakt, ik moet even zitten en de horizon zien. Wij hadden vroeger rondom horizon en duinen, nu zie ik rechts de half afgebouwde huizen van wat een nieuwe wijk moet worden. De bouw heeft een tijd stilgelegen, de aannemer was failliet. Maar sinds vorige week hoor ik de heimachine weer. Voor de bouw is het een goed teken, maar van mij had het niet hoeven. Ik hoopte dat het hele plan van de baan zou zijn. Geef mij het uitzicht links maar! Dat plaatje kan zo op een kalender. Het is de laatste week van april, op onze percelen staan dit jaar duizenden tulpen: Apeldoorns, geel en rood. Nog even en dan worden ze gekopt. Het lijkt zonde, maar het gaat bij de buitenteelt om de bol, niet om de bloem.

De snijtulpen komen uit de kas. De bollen staan op pinnen geprikt, de trays in het water, zo heb je in vier tot zes weken een goede snijbloem, de hele winter door. Dus ook

dat loopt op een eind, de laatste oogst kan er volgende week af.

Ik moet niet te lang stilstaan, want dan kost het weer te veel moeite om op gang te komen. Er moeten nog nieuwe bossen in de emmers in het stalletje aan de weg. Daar hebben we klanten genoeg: rechtstreeks van het veld zijn ze veel goedkoper dan in de winkel. We verkopen wel minder dan de afgelopen jaren, de mensen nemen nu een of twee bosjes, voorheen ging het met vijf bossen tegelijk. Ik mag het graag zien, fietsers die afstappen en twifelen over geel of rood; het heeft iets gezelligs. Soms stel ik me voor in welk huis die tulpen in de vaas worden geschikt en hoe ze zich nieuwsgierig in alle richtingen buigen. Dat heb ik niet zo met de tulpen die met karrenvrachten naar de veiling gaan, dat is me te massaal. Dit stalletje zet geen zoden aan de dijk qua inkomsten, maar toch is het leuk. Ik maak me kwaad als het geldkistje wordt leeggehaald, zoals gisteren en vorige week gebeurde. Het komt wel eens voor dat iemand een bosje meeneemt zonder te betalen; daar kan ik beter tegen dan wanneer iemand het geld meeneemt.

Binnenkort, als ik aan mijn knie geholpen ben, ga ik op wacht zitten, dan doe ik tenminste nog iets zinnigs. Dat nietsdoen zal nog moeilijk genoeg zijn, dat is helemaal niets voor mij. Ik heb ook nu wel weer lang genoeg staan turen naar de drie figuren in de verte, die buigen en overeind komen om opnieuw te buigen en ga zo maar door. De meest linkse is Jelle, mijn stiefzoon; de andere twee zijn onze Poolse seizoenarbeiders, Bogdan en Edita. Ik ga hun koffie brengen en daarna zet ik de tulpen aan de weg, dat red ik nog wel voor de regiotaxi komt. Wat zal ik blij zijn

als ik weer met de auto weg kan! Ik haat het, afhankelijk te zijn.

Om elf uur moet ik bij de anesthesist zijn voor een informatief gesprek voor de operatie. Een nieuwe knie is tegenwoordig een fluitje van een cent, zeggen ze. Ik ben er wel minstens zes weken zoet mee, maar dat moet dan maar, ik wil zo graag weer zonder pijn kunnen werken. Ik zal alles doen wat mij opgedragen wordt, al moet ik zes weken op mijn kop gaan staan.

Terwijl ik wacht tot de koffie is doorgelopen, haal ik een vaatdoek over het aanrecht en de tafel die hier in de afgeschoten hoek van de bollenschuur de kantine voorstellen. De tafel zit vol kringen van plastic bekertjes en vastgeplakte roerstaafjes. De suiker is weer op, onze Polen houden van zoet. Ze komen er geen gram van aan, maar dat komt omdat ze zo ongelooflijk hard werken. Edita en Bogdan zijn hier al voor het vijfde jaar. Van april als de bloei begint, tot november als de bollen weer in de grond zitten. Je raakt aan elkaar gewend, ik mis hen in de winter. Het is hier dan toch al zo doods. We zitten buiten de bebouwde kom. De Duinweg stopt bij onze schuur; alleen het fietspad loopt door, de duinen in. Ik ben het gewend, maar de winters duren lang hier. Met de komst van Edita en Bogdan begint voor ons het seizoen, het goede ritme van vroeg opstaan en lange dagen maken. Als er veel werk is, zit ik beter in mijn vel. Dat is altijd zo geweest. De dag draait vanzelf als die vol gepland is, je gehoorzaamt het ritme. Als de ene lading tulpen weg is, wacht de volgende alweer.

Ik ben hier geboren. De naam op het smeedijzeren hek, Duizend Morgen in kloeke letters, slaat op mijn voor-

geslacht, de familie Van de Morgen, bollenboeren sinds mensenheugenis. Mijn overgrootvader, mijn grootvader, mijn vader – ik kom hen tegen in elke kluit aarde van deze percelen. Het bedrijf gaat voor alles, al het andere is van een ander soort belang. Dat hebben wij in ons, zo is dat gewoon.

Leo, mijn eerste man, heeft daar mee kunnen leven, al vond hij me soms te fanatiek. Hij liet me mijn gang gaan, maar weigerde zich te laten opjagen. Genoeg was genoeg bij hem, bij mij kon er dan altijd nog wel een uurtje bij. Alleen in de laatste week voor Paula's geboorte verbood hij me glashard het land op te gaan. Daarna mocht ik weer mijn eigen grenzen stellen. Met Leo had ik wel oud willen worden, we hadden het goed met elkaar. Maar je hebt het niet voor het zeggen. Kanker is een beroerde ziekte. Zeker als je het laat ontdekt. Zes jaar heb ik met Leo gehad – wat is nu zes jaar? Een episode, zeg ik tegen mezelf, een afgebakend tijdperk, waaraan ik een dochter heb overgehouden. Maar daarna moest ik door. Het leven heeft geen pauzes. Ik had een gezond bedrijf; Duizend Morgen moest mee blijven tellen en dat zou niet meevallen voor een vrouw alleen. Een man werd eerder serieus genomen. Jan kwam over de vloer, hij kende het vak, een harde werker. Daarin heb ik me niet vergist. Jan paste op Duizend Morgen alsof het bedrijf van hem was en daar kon ik hem om waarderen. Misschien had ik dat meer moeten laten blijken, denk ik achteraf. Maar daar ben ik dus te laat mee.

Ik ben voor de tweede keer weduwe. In december vorig jaar is Jan omgekomen bij een eenzijdig auto-ongeluk, dat veel vragen oproep. Duidelijkheid of opheldering is er nog steeds niet: er was niemand bij en Jan kan het niet navertellen.

Het laat me niet los. Ik heb veel vragen, maar ook een berg boosheid en een vracht verwijten.

De laatste maanden van zijn leven was Jan zichzelf niet, er was een soort moedeloosheid over hem gekomen. Alsof hij, die altijd overal bovenop zat, ineens tien stappen terug had gedaan. Maar vraag me niet om de vinger te leggen op de zere plek. Ik wéét het niet, er werd niet gepraat bij ons, er werd gewerkt. Maar het leek soms alsof hij zichzelf moe was. Was het de recessie, waar we best wat van merkten op Duizend Morgen? Was zijn investering in Engeland, waarvan hij veel verwacht had, mislukt? Zat het gedoe rond de gemeentelijke bestemmingsplannen of de steeds strengere milieuwetgeving hem dwars? Had hij gewoon last van een winterdepressie? Misschien was het alles bij elkaar. Maar als ik er niet van slapen kan, denk ik dat het een black-out was, een flauwte, een dreigend hartinfarct. Geen opzet.

Als ik hier in de schuur ben, vergis ik me soms. Dan denk ik dat hij zomaar uit de koelcel kan stappen met een arm vol tulpen. Hier schenk ik vaak een bekertje koffie te veel in; in huis heb ik niet één keer een bord te veel neergezet. Julia, mijn kleindochter, mist hem meer dan ik en dat geeft me een rotgevoel. Als je je man verliest, ook al is het je tweede man, dan hóór je hem te missen.

Het koffiezetapparaat schakelt uit, de thermoskannen zijn omgespoeld met heet water. Ik stop ze met de bekers, suiker en melk en brood met kaas in de tas.

Helder hoor ik de negen slagen van de torenklok als ik het eerste veld op loop. Er staat een oostenwind, een beetje schraal nog, maar de zon maakt veel goed. Ik probeer rechtop te lopen en niet te krampachtig, ze hoeven het niet

aan me te zien. Er komt een tijd dat ik weer gedachteloos het ene been voor het andere zet.

Jelle ziet me komen, hij schudt zijn hoofd. Bogdan en Edita komen ook overeind, zij met haar handen in haar rug. Koffie is welkom, ze zijn al vanaf zes uur bezig.

‘Je zou toch sms’en als de koffie klaar was? Komt ze dat hele eind weer hierheen strompelen.’

Jelle neemt me de tas uit handen. We zitten aan de slootkant, ik op het zadel van de kleine tractor tussen de tulpen, de anderen in het jonge gras. Het water staat laag. April is droog geweest dit jaar en dat is goed te zien. Vroeger stond hier op dit perceel een kleine zwarte schuur, de schuil- en schaftkeet, waarvan men zei dat het industrieel erfgoed was. Misschien was dat ook zo, want toen Jan vorige zomer het schuurtje omver liet halen kwam er veel commentaar. Wie haalde het in zijn hoofd zo’n mooi karakteristiek stukje van de Bollenstreek om zeep te helpen? Ik begreep het ook niet, het schuurtje was pas nog opnieuw in de carboleum gezet. De buitenwacht hoefde niet te weten dat ik boos was – de keet ging me aan het hart en de gang van zaken stond me niet aan. Dit was echt Jans manier van doen. Hij had nare herinneringen aan die keet, zei hij toen ik hem ter verantwoording riep. Ja, dat kon ik wel plaatsen. In Paula’s turbulente tijd werd er coke en speed gebruikt en werden er pillen verhandeld. In het dorp was men daar eerder achter dan Jan en ik. Wij werden pas wakker toen het te laat was. Maar dat kon de keet niet helpen en dat die meer dan tien jaar later om die reden alsnog om moest, vond ik onnozel. Wat gebeurd is, draagt een mens met zich mee. De krassen en de littekens zitten aan de binnenkant. Edita rolt de mouwen van haar vale T-shirt wat hoger op.

Haar onderarmen zijn bruin, nu komt boven de elleboog de witte sproetige huid tevoorschijn.

‘Bruin worden, Edita?’

Ze lacht haar slechte gebit bloot. ‘Bruin is mooi!’

‘Pas maar op voor verbranden, de voorjaarszon is fel.’

Edita laat zich achterover vallen, ze spreidt haar armen alsof ze de zon omhelzen wil. Ze is molliger aan het worden, dat staat haar goed. Toen ze voor het eerst hier was, was ze schriel en mager; haar verblijf bij ons doet haar kennelijk goed.

‘Wat mij betreft zou regen welkom zijn,’ zegt Jelle en hij draait zijn katoenen cap met de klep naar achteren om de zon uit zijn nek te houden. Hij verkleurt zo snel. Dat was vroeger al, terwijl Paula er zo’n moeite voor moest doen. Ik beweeg mijn rechterbeen. Ik ben het zo zat, altijd die zeurende pijn in mijn knie. Dit is trouwens geen goede zitplaats voor mij. Ik kan geen comfortabele houding vinden en kijk jaloers naar de jongelui. Edita en Bogdan zitten in kleermakerszit. Zo zitten ze vaak, in de stacaravan waar ze wonen ook, geloof ik; ze hebben er weinig meubilair staan. De tuinstoelen, die Jelle bij hen heeft neergezet, staan altijd ingeklapt. Jelle zit overal op zijn gemak, aan de slootkant, op de heftruck in de schuur, aan de vergadertafel van de vakgroep tulpen en op het terras van een strandtent. In mijn ogen is hij het minst op z’n gemak in het driedelig pak dat hoort bij zijn eigenlijke beroep. Jelle heeft de makelaarsopleiding gedaan, hij zag de bollenteelt niet zitten. Jan heeft dat slecht kunnen verkroppen en ik heb er ook hartzeer om gehad. Ik was al zo teleurgesteld toen Paula het finaal liet afweten. Na Paula’s vertrek had ik de toekomst van Duizend Morgen graag in Jelles handen gezien.

Maar kinderen hebben het recht om zelf te kiezen; dwingen werkt averechts. Ik ga geen verwachtingen meer koesteren over de bedrijfsopvolging. Zolang ik kan, ga ik voor het bedrijf en wat er gebeurt als ik niet meer kan, dat moet ik loslaten. Misschien komt Paula ooit terug naar huis, of heeft Julia het in haar bloed. Als ik zie hoe Jelle het bedrijf runt, moet ik soms aan Jan denken. Als hij dit eens wist! Maar Jelle werkt hier juist omdat Jan er niet meer is. De dag na Jans begrafenis is Jelle de schuur binnengestapt en ik heb hem niet gevraagd of het moeite kostte. Toen Jan wegviel, moest er iets gebeuren. In december hebben we het druk met broeitulpen: vrachten rode tulpen die voor de kerst naar de veiling moeten. Dat kon niet wachten, ook al stond het leven in één keer volkomen op zijn kop. Als Jelle niet was ingestapt, was de ramp niet te overzien geweest. Ik was compleet lamgeslagen die eerste tijd. Ik had weer die angst om het bedrijf, net als na de dood van Leo. Ik kan veel hebben, maar als ik mijn zekerheid verlies, raak ik van streek. Ik zou doodgaan als ik op een andere plek moest leven. Ze moeten me hier wegdragen, uit mezelf ga ik nooit. Je kunt het bijna geen toeval noemen dat Jelle zo de plaats van zijn vader kon innemen – hij hoefde alleen het nette pak maar uit te trekken – vanwege de recessie was er in de makelaardij toch geen droog brood te verdienen. Als God bestaat, dan is er veel wat ik Hem kwalijk neem, maar dat Jelle hier is, is een uitkomst.

Bogdan gaat staan. Hij wijst naar het bouwterrein verderop, waar net een nieuwe heipaal de grond in gaat. ‘Alles vol straks. Hoe lang nog werk voor ons, boss? Zal ik maar een klusbedrijf beginnen?’

Jelle gooit de laatste slok koffie uit zijn beker in de sloot en trekt Bogdan aan zijn broekspijp weer naast zich. Even lijkt het een stoeipartij te worden, Bogdan grijpt Jelle bij de schouders. Edita en ik knipogen tegen elkaar, zo nu en dan moeten ze even gek doen, die twee.

‘Nou vraag je weer hetzelfde. Hé Bogdan, ophouden!’

Bogdan laat los. Jelle begint uit te leggen. Hij praat tegen Bogdan, maar het sussende in zijn stem is voor mij, ik voel het. ‘Die plannen zijn al tien keer veranderd. Eerst villa’s, toen vrije sector, nu staat er een project voor starterswoningen op de rol. Maar zover zijn we nog niet. Er gebeurt hier niets voor alle partijen er uit zijn en als er iets van de grond komt dan alleen op het perceel dat grenst aan het land van Van de Wetering. Hij laat dat stuk volgend jaar toch braak liggen, want hij wil niets anders dan hyacinten. En op ons laatste perceel staan volgend jaar zantedeschia’s. Jan van Diemen heeft getekend, het contract zat gisteren bij de post. Voorlopig verandert er hier niets en is er genoeg te doen. Ook met een perceel minder en voor Jan van Diemen wil je toch wel werken als hij ons land pacht? Van april tot de herfst kunnen we de mouwen wel opstropen en daarna zitten we tot over onze oren in de broeitulpen!’

Bogdan wijst van Edita naar zichzelf en dan naar Jelle.

‘Ja, jullie. En over wie er dan hier nog meer rondloopt, hoor je nog wel. Dat hangt van zoveel zaken af. En nu houden we er weer over op!’

Edita komt Bogdan te hulp. ‘Hij is bang, hij wil niet op ander bedrijf!’ Ze maakt een gebaar dat zowel de omgeving als de mensen omvat.

‘Hij hoeft nergens bang voor te zijn. We hebben overal een

vinger in de pap. Er valt met ons te praten, maar we gaan alleen akkoord als het ons bevalt.'

Het doet me zo goed, Jelle dit te horen zeggen. Hij laat Duizend Morgen niet in de steek, ook niet als de make-laardij weer aan hem begint te trekken. Hij houdt alleen een slag om de arm. Heeft Jelle die zucht van opluchting gehoord?

'En Christa hoeft ook nergens bang voor te zijn. Straks heeft ze een spiksplinternieuwe knie en loopt ze als een kievit. Dan kan ze hier weer net zo hard meedraaien als ze gewend was. Hoe laat heb je die regiotaxi eigenlijk besteld? Straks vergeten ze je! Zal ik je toch maar even brengen?'

Ik probeer zo soepel mogelijk op te staan. Edita verzamelt de koffiespullen in de tas.

'Die taxi komt wel. Om half elf als 't goed is. Ik zal voor de middag niet terug zijn; het lunchpakket ligt op het aanrecht in de schuur. Voor Julia uit school komt, ben ik er wel weer.'

'Oké, maar waag het niet om met emmers te gaan sjouwen! Het stalletje doe ik tussen de middag wel even, 's morgens komt er toch geen hond langs!'

Ik zeg het toch maar even, van het geldkistje.

't Was weer mis met het geld. Er moet minstens vijftiendertig euro in gezeten hebben.'

'Shit,' zegt hij hartgrondig.

Als ik al een heel eind teruggestrompeld ben, roept hij me na. 'Sterkte, hè!'

Dat is Jelle. Hij staat me na te kijken.

In het ziekenhuis moet ik lang op mijn beurt wachten. Dit is allemaal nieuw voor me; ik heb ook eigenlijk geen

idee waar het gesprek over zal gaan. Ik heb begrepen dat een anesthesist moet kunnen inschatten hoe hij de narcose het best afstemt op de patiënt. Dan denk ik aan gewicht en leefgewoonten, of zie ik dat verkeerd? Maar de patiënten voor me blijven zo lang in de spreekkamers dat ik me afvraag welke doopcelen er allemaal gelicht moeten worden.

Mijn afspraak was om twaalf uur; het is nu tegen enen en ik heb te weinig geduld om rustig te wachten. Mijn knie steekt en ik probeer met wat buigingen hem soepel te houden, anders sta ik straks zo te stuntelen als ik ineens moet opstaan.

‘Mevrouw Van de Morgen, u wordt verwacht in kamer drie.’

Ja, ik kom al! Ze zijn hier toch wel gewend aan krakemikkige mensen, of ben alleen ik zo langzaam? Ik erger me aan mezelf en heb het idee dat iedereen me nakijkt in de gang.

In de spreekkamer doet de arts net het zonnescherm naar beneden. ‘Gaat u zitten,’ zegt hij zonder mij gezien te hebben.

Hij pakt een map van de stapel, zijn ogen vliegen over het formulier. Hij trekt een foto tussen de papieren uit en draait op zijn stoel om hem in de lichtbak te schuiven. Ik hoor een siggeluid van tussen zijn lippen. Weer pakt hij het formulier erbij, alsof hij denkt zich te vergissen. Dan pas ziet hij me, en goed ook.

‘Vijfenvijftig jaar en dan zo’n slijtage aan uw knie. Wat hebben ze u allemaal laten doen? Een leven lang op uw knieën vloeren boenen?’ Ontwapenende bruine ogen heeft hij.

Ik heb zo snel geen snedig antwoord. 'Ik ben gewoon met slechte knieën geboren,' zeg ik dus maar.

Hij blijft kijken, een observerende blik, alsof hij probeert in te schatten hoe ik er aan toe ben.

'Is er ook naar de andere knie gekeken?' wil hij weten.

Ik leg uit dat het voor de linker knie tijd wordt dat er iets aan de rechter wordt gedaan. Hij zal toch wel snappen dat ik de rechter al lange tijd aan het ontzien ben en dat de linker knie dat niet pikt.

'Alle kans dat ook daar iets aan gebeuren moet, maar laten we bij het begin beginnen. De rechter knie wordt vervangen. Dat is een pittige operatie en ik mag met u overleggen op welke manier we gaan zorgen dat u daar zo min mogelijk narigheid van ondervindt. En ik heb wat gegevens nodig.'

'Vraagt u maar,' zeg ik, een zucht onderdrukkend.

'Hoe staat het met uw gezondheid, afgezien van de knie? Welke medicijnen gebruikt u? Hebt u ergens last van?'

'Geen medicijnen. Ik mag niet klagen, geloof ik. 'k Heb last van slapeloosheid en de laatste tijd van opvliegers, maar dat hoort er zo bij, toch? Dat is geen reden om naar de dokter te gaan.'

'O nee? Opvliegers vergen veel energie. Als dat wat gemipt kan worden, waarom zou u dan geen medicatie gebruiken? De tijd dat het middel erger was dan de kwaal ligt achter ons. En slapeloosheid heeft vaak een oorzaak.'

Ik haal mijn schouders op. 'Wij lopen niet voor ieder wisselasje naar de dokter.'

'Dat blijkt wel, want die versleten knie hebt u ook niet sinds eergisteren.'

Het klinkt als een bezorgd verwijt. Zou hij iedere patiënt zo lang aankijken? Je zult zien dat ik hier ter plekke een opvlieger krijg!

‘Hebt u weinig vertrouwen in artsen?’

‘Helemaal niet, maar je kunt ze beter niet nodig hebben.’ Het is eruit voor ik het weet. Gegeneerd sla ik mijn hand voor mijn mond.

Nu lacht hij en ik ben opgelucht. Ik sta verbaasd van mezelf, achter mijn woorden hoor ik de argumenten van Jan.

‘Jij laat je maar wat wijsmaken. Een dokter moet brood op de plank en kijkt wat er te verdienen is aan een patiënt. Last van uw knie, mevrouw? Ik schrijf u aangepaste schoenen voor, maatwerk is echt nodig. Hier is het adres van de beste schoenmaker ter wereld. Hij zegt er niet bij wat dat moet gaan kosten en ook niet dat hij een deeltje heeft met die schoenmaker. En jij bent zo onnozel dat je daar in trapt.’

‘En wat als ik in een rolstoel terechtkom? Hoe moet het dan verder hier? Dat maalt steeds door mijn hoofd.’

‘Schei toch uit, zeg! Iedereen heeft wel eens een minder goede dag. Maar van werken is nog niemand doodgegaan!’

Ik hield mijn mond en ging door met werken, ook al was ik miselijk van de pijn. Jan had altijd gelijk.

Jan had het mooi mis, denk ik schamper, want een half jaar geleden is hij zelf doodgegaan, ons achterlatend met de vraag of dat een ongeluk was. En als het niet van het werken was, waarvan dan?

Ik knipper met mijn ogen en zit weer tegenover de anesthesist; de laatste vraag heb ik niet verstaan.

‘Kunt u aangeven hoe lang u al last hebt? Wanneer is de

pijn in de knie begonnen? Ik heb deze gegevens nodig voor het statistisch onderzoek.'

'Ik heb eigenlijk al meer dan tien jaar last, eerlijk gezegd. Eerst in vlagen, de ene dag had ik meer pijn dan de andere. Soms, in de rustige tijd op het bedrijf, was de pijn ook wel eens helemaal weg. Ik heb een tijd op speciale schoenen gelopen, met een inlegzooltje rechts, maar op een gegeven moment had ik het gevoel dat de pijn daardoor alleen maar erger werd. Dus de laatste tijd loop ik weer op gewone schoenen.'

Ik bespeur zijn afkeuring wel, maar hij kan niet weten dat ik de oeverloze discussies daarover zat ben.

'Het zit niet in de schoenen, je hebt gewoon een verkeerde houding. Hoe vaak moet ik dat nu nog zeggen?'

Ik trok mijn schouders recht, want ik had geen zin in zijn handen. Hij kwam toch.

'Benen recht onder je lichaam, je knieën niet overstrekken.'

Hij pakte mijn heupen en drukte zijn knie in mijn kniebolte.

'Iets meer naar voren, dan sta je ontspannen. Niet zo krampachtig, je voeten iets meer uit elkaar.'

Laat me los, dacht ik.

Als we de hele vragenlijst hebben gehad en hij heeft uitgelegd dat algehele narcose op mijn leeftijd nog verreweg de voorkeur heeft, vraagt hij: 'Hebt u bezwaar tegen opname op korte termijn?'

Op mijn hoofdschudden pakt hij de telefoon en ik hoor hem vragen: 'Inge, had ik het goed begrepen dat je nog een paar spoedplekken hebt openstaan volgende week? Wat zeg je? Aanstaande dinsdag?'

Ik hoor ineens mijn eigen hart bonzen.

‘Daar zou de knie van mevrouw Van de Morgen ingeroosterd kunnen worden. Ja, ja, ze zit hier, ik vraag het even.’

Voor die vraag heeft hij geen woorden nodig, alleen een gebaar en het optrekken van zijn wenkbrauwen.

Ik knik, al weet ik werkelijk niet of het allemaal te regelen is binnen vijf dagen. Er schiet ineens van alles door mijn hoofd.

Dinsdag opereren – betekent dat maandagavond al opgenomen worden? Kan dat? Op Duizend Morgen moet er gekopt worden, maar Jelle wil pas maandag na Koninginnedag beginnen, en wat het koppen betreft rekent hij toch niet op mij. De bloem van de steel slaan om de bol te stimuleren is werk voor scholieren en daarmee was hij al rond. Er zijn genoeg jongelui die een dag of vier in de meivakantie willen werken om wat te verdienen. Als er gekopt gaat worden is het snijtuilpenseizoen zo goed als over, dus het beetje dat nog naar de veiling gaat, kan Edita wel bossen en in plastic rollen. En thuis met Julia, is dat te regelen? Paula heeft onlangs toegezegd naar huis te komen als het zover is, maar dit gaat ze natuurlijk niet redden. Hoe lang van tevoren moet je een vliegticket eigenlijk bespreken? Een last-minuteboeking, hoe zit dat ook alweer? In december was dat aan de orde. Toen kwam ze net op tijd voor de begrafenis, maar ze had wel drie keer moeten overstappen.

‘De opname hoeft, als er geen complicaties zijn, niet zo lang te duren. U bent nog jong, dus u geneest waarschijnlijk snel. Maar de nasleep heeft meer voeten in de aarde. Hebt u de mogelijkheid om thuis te revalideren? Denkt u de discipline te kunnen opbrengen om niet meer te doen dan is toegestaan?’

‘Ja, mijn dochter, die in Canada woont, komt naar huis zolang het nodig is. Ik zit net te denken dat ik haar dan zo spoedig mogelijk moet bellen. En natuurlijk ga ik niet buiten mijn boekje. Ik zal er echt alles aan doen.’

‘Ik kan u ertussen schuiven omdat we volgende week een andere planning hebben vanwege Koninginnedag en de meivakantie. Er zijn veel mensen die een operatie liever uitstellen tot na de vakantie en er is ook wat minder personeel hier aanwezig, maar we hebben erg mager ingeroosterd. Te mager blijkbaar, dus als het u uitkomt, zou ik u naar voren kunnen schuiven. U hebt niets meer te maken met jonge kinderen die schoolvakantie hebben, neem ik aan?’

‘Toch wel! Een inwonende kleindochter van elf. Maar dat probleem is opgelost. Ik vertelde u zojuist al dat haar moeder overkomt.’

Even lijkt er een vraag te komen over deze blijkbaar ongebruikelijke gezinssituatie, maar tot mijn opluchting gaat hij verder met het lijstje: ‘Hebt u een geloofsovertuiging? Vindt u het prettig bezoek te krijgen van de ziekenhuis-pastor?’

‘Dat lijkt me niet verkeerd,’ zeg ik beleefd.

We glimlachen samen om dit antwoord, dat zowel voor de eerste als voor de tweede vraag kan gelden.

Hij schuift me een foldertje toe. ‘Hier vindt u de antwoorden op de meest gestelde vragen over de duur van de opname en de voorbereidingen die u moet treffen. Zijn er verder nog onduidelijkheden?’

‘Ik weet wat me te wachten staat. Het moet gebeuren en ik zal nergens tegenwerken.’

‘We gaan goed voor u zorgen. U bent veel te jong om al

zulke beperkingen te hebben. We gaan allemaal ons best doen en dan kunt u uzelf weer zijn.'

Zou hij een training hebben gehad in het geven van warme handdrukken?

Als ik al bij de deur ben, roept hij me terug. 'Een ogenblik nog. Ik zie hier verschillende namen. Op uw verzekeringsbewijs staat de naam Van Voorhout, op uw dossier staat Van de Morgen en ik zie hier een brief van een huisarts, waarin u Sterrenbos heet. Hoe zullen we u noemen wanneer u bij ons komt logeren?'

Alweer zo'n vriendelijke glimlach. Hij is zo aardig dat het me tegenstaat.

'Ik ben Christa van de Morgen, mijn eerste man heette Leo Sterrenbos, de naam Van Voorhout is van mijn tweede man. Hij is een half jaar geleden verongelukt.'

'En uw eerste man?'

'Die is vijftwintig jaar geleden overleden aan maagkanker.'

Het is bijzonder hoeveel compassie er kan zitten in het even opeenklemmen van zijn lippen.

'Het leven is hard voor u. Het helpt blijkbaar ook niet als je in een sprookjesachtig huis woont.'

Ik kan hem even niet volgen. Wel die eerste zin 'het leven is hard voor u'. Zo'n zin hakt er bij mij zeker in als een vreemde die constatering doet. Maar wat dat met een sprookje te maken heeft?

Hij ziet mijn verwarring, buigt zich over het papier en wijst: 'U woont op Duizend Morgen. Dat klinkt toch geweldig?'

'O, dát! Duizend Morgen – zo heet het bedrijf. We kweken bloembollen. Tulpen en hyacinten. De bollen op het

land zijn voor de export en in de kassen broeien we snij-tulpen.’

‘Aha, een tuindersbedrijf? Nu begrijp ik die knie ook beter. Maar u praat ondanks de situatie over “we”. Wie zijn “we”?’

‘Sinds kort heeft mijn stiefzoon de plaats van zijn vader ingenomen. We zaten na het onverwacht overlijden van mijn tweede man erg in de problemen. Het was een eenzijdig ongeluk en de toedracht is nooit opgehelderd. En al die vragen rond het ongeluk en het inzakken van de handel wegens de recessie maakten de chaos nog groter. Ik kon het alleen niet aan.’

Dit vroeg hij helemaal niet. Waarom vertel ik het dan?

‘U hebt veel langer veel te veel gedaan. De extreme slijtage aan uw knie kan niet van de laatste maanden zijn. Maar eh, waarom heeft het bedrijf zo’n sprookjesnaam?’

‘Het is minder sprookjesachtig dan het klinkt. Een morgen is een oude oppervlaktemaat, net als een bunder of een roede.’

Hij lacht en leunt achterover met zijn handen achter zijn hoofd.

‘En hoe groot is een morgen dan wel?’

Nu ga ik het nog leuk vinden, we zijn niet langer arts en patiënt.

‘Tja, dat is ook nog wat. Er zijn verschillende morgens. Het oude begrip komt eigenlijk van het aantal meters dat je op een morgen kon bewerken. En dan maakt het uit of je op zand zit of op zware klei.’

Hij schudt zijn hoofd. ‘Nooit geweten dat er zo’n verhaal achter zit. U zit op zand, neem ik aan? Maar ik blijf er bij: het klinkt sprookjesachtig. Mevrouw Sterrenbos van Duizend

Morgen. O nee, u kiest voor uw meisjesachternaam, Van de Morgen. Het staat genoteerd.'

Ik heb het vermoeden dat hij onbewust een koppeling maakt tussen Duizend Morgen en Duizend-en-één-nacht. Dat vind ik amusant, maar ik ga hem niet uit die droom helpen. Want wat gaan we dan voor een gesprek krijgen? Ik ben al zo loslippig vandaag.

Die eerste opmerking, 'het leven is hard voor u', die was raak. Mijn leven is nooit een sprookje geweest. De jaren met Leo waren goed, maar een sprookje was zelfs die tijd niet. We hadden elkaar, we kregen Paula en we werkten ons elke dag een slag in de rondte, maar we deden dat voor onszelf. We dachten dat we later nog tijd genoeg zouden hebben om van het leven een sprookje te maken, wanneer we het rustiger aan konden gaan doen. We moesten eerst het bedrijf uitbreiden en de bank tevreden houden. Daar waren we ongelooflijk druk mee. Een week voor zijn dertigste verjaardag ging Leo naar de huisarts met maagklachten en de diagnose maagkanker zette een horrorfilm in gang. Hij is nooit eenendertig geworden. Ik had geen keus, toch? Door met Jan te trouwen waren we tot op zekere hoogte beiden geholpen. Jan kreeg weer een thuis, Jelle een moeder, Paula een vader en ik een man met een paar handen aan zijn lijf. Geen sprookje, maar een optelsom. Schei toch uit, onnozele dokter achter je bureau! Je weet niet waar je het over hebt. Alleen als ik mijn herinneringen uitschakel, het verleden dichtdoe, dan zou ik op dit moment, met Jelles steun en met Juultjes vrolijkheid om me heen, misschien durven zeggen dat mijn leven in kalmer vaarwater gekomen is en dat ik soms, zoals vanmorgen toen Jelle me nariiep om me sterkte te wensen, een beetje geluk beleef.

‘Dag, dokter. Dank u wel.’

Ik zoek een toilet om het in gedachten allemaal op een rijtje te zetten. Dinsdag, nee, eigenlijk begint het maandag al. Wat een stroomversnelling ineens! Maar zelfs als Paula op zo korte termijn niet kan komen, moet het toch doorgaan. Jelle redt het met Juul ook wel voor een paar dagen. Als ik dinsdag geholpen word, kan ik heel misschien zaterdag al weer naar huis. Nu is het donderdag, ik heb nog een paar dagen. Wat moet er allemaal gebeuren voor die tijd? Het bloed schiet naar mijn hoofd, ik voel dat het zweet me uitbreekt. Een soort smeltproces overvalt me, dit is geen gewone opvlieger meer. Het is alsof er van binnenuit een ontlading plaatsvindt. Straaltjes vocht voel ik langs mijn rug en tussen mijn borsten lopen. Gewoon rustig blijven ademhalen! Laat maar stromen; het is toch niet tegen te houden. Er zit lang niet genoeg wc-papier op de rol om het zweet op te deppen.

Ik zit al klaar met mijn mobieltje om Paula te bellen, maar besef nog net op tijd dat ik rekening moet houden met een tijdsverschil van zes uur. Het is daar nog geen half zeven in de morgen. Als ik nu bel, schrikt ze zich een ongeluk. Jelle moet ik ook niet bellen, dan komt hij meteen deze kant op.

Kalm blijven! Weg met die telefoon, gewoon even diep zuchten. Ik wacht tot mijn hart weer in een normaal tempo klopt en als dat eindelijk zo is, heb ik het koud gekregen in mijn klamme kleren. Ik blijf maar even binnen en drentel wat heen en weer in de hal dicht bij de bloemenkraam; daar kan ik de halte van de regio-taxi in de gaten houden.

Mijn blik gaat steeds naar een emmer met papegaaitulpen. Dat is vast een nieuw soort. Zouden ze hier uit de buurt

komen? Voor zover ik weet heeft geen van de collega's ze staan, maar ik ben lang niet meer zo op de hoogte van de teelt als vroeger. Het was Jan die met de verhalen thuiskwam en dat is over.

Ik pak een bos tulpen uit de emmer; er staat geen naam op het plasticfolie.

'Zeven euro vijftig,' zegt de bloemist. 'Wilt u er een kaartje aan?'

Ik schud mijn hoofd, maar hij wikkelt de bos al in roze papier. Wel ja, alsof ik nog geen tulpen genoeg heb, denk ik verbluft, maar weglopen is ook zo stom.

Buiten trekt er een hevige rilling door me heen ondanks de zon. (Als alle poriën van je huid openstaan, is het alsof je zonder kleren loopt.) Ik duik weg in de luwte van het wachthokje en wacht tot de mensen zijn uitgestapt. De kou maakt me kalm en dat is wel lekker.

In de regiotaxi moet je genoeg nemen met medepasagiers die dezelfde kant op moeten. Deze keer is het een oudere dame die zojuist een maagonderzoek heeft gehad. Ze reageert de spanning af door uitgebreid verslag te doen van haar belevenissen. Binnen drie minuten weet ze me misselijk te krijgen.

Als ze in een van de buitenwijken uitstapt, zegt ze: 'Nou, u ook veel sterkte, hoor!' terwijl ik mijn mond niet heb opengedaan.

De chauffeur grinnikt als hij mijn zucht hoort.

'U moet zeker ook heel wat narigheid aanhoren?' vraag ik.

'Ik ben het gewend. Ik zeg twee keer ja, ja en drie keer nee, nee; ze moeten het even kwijt, hè! Ze verwachten geen antwoord, hoor. Je doet gewoon net of je luistert, terwijl

je eigenlijk hoort wat er op de radio is. Daar kun je heel handig in worden.'

'U hebt gelijk.'

Ik ken het verschil tussen aanhoren en luisteren. Het leven leert je dingen waarin je niet handig zou moeten hoeven zijn. Zoals horen en niet luisteren en slikken om niet te stikken, een opmerking draaien en ombuigen om verder te komen. Ja dokter, u had helemaal gelijk, het leven is hard voor mij geweest.

Ik ben nog steeds overstuurd. Ik kan toch wel omgaan met een opmerking van een wildvreemde anesthesist die een beetje moeite doet voor zijn patiënt? Kom op, zeg!

Laat nu niet alles loskomen wat ik de afgelopen maanden zo kunstig achter slot en grendel heb gezet... Een nieuwe knie, daar gaat het om.

Paula Sterrenbos heeft geen gemakkelijke jeugd gehad. Na het overlijden van haar vader moet het bloembollenbedrijf worden voortgezet en daarom hertrouwt haar moeder Christa al snel. Haar nieuwe man Jan brengt zijn zoon Jelle uit een eerder huwelijk mee. In het nieuwe gezin is weinig aandacht voor elkaar: alle energie gaat naar de tulpen.

Wanneer Paula op haar zeventiende onverwacht bevalt van een dochter, komen de verhoudingen op scherp te staan. Paula vertrekt naar Canada en laat haar dochter achter. Als Jan elf jaar later onder verdachte omstandigheden overlijdt, krijgt Jelle de sleutel naar het verleden in handen, en ontdekt hij een afschuwelijke waarheid. Kiest hij voor openheid? Is het beter te zwijgen en toe te dekken? Of is het mogelijk tegenover het kwaad iets goeds te zetten en opnieuw te beginnen?

© RIANNE DEN BOK

Joke Verweerd (1954) publiceerde diverse verhalen- en dichtbundels, geschenkboeken en een aantal succesvolle romans, zoals *De wintertuin*, *Snoeitijd*, *Retour Rantepao* en *Vogelvlucht*.

‘Stuifzand gaat overal tussen zitten. Het wijst erop dat het geheim dat wordt onthuld, alles doordringt.’

– Een lezer in het *Reformatorisch Dagblad*

